Много от посочените като БГ имена всъщност имат за основа турски думи, устойчиво навлезли в бълг. език, напр.: Кавалов, Кавалджиев, Колибаров, Тютюнаров, Шапков, Кашкавалов, Чомаков и пр.

БЪЛГАРСКИ ФАМИЛНИ ИМЕНА НА ПОМОХАМЕДАНЧЕНИ РОДОПЧАНИ ОТ СМОЛЯНСКО

Анастас Саламбашев

При помохамеданчването на родопските българи най-съществeният акт е бил смяната на българските лични, бащини и фамилни имена с турски. Затова антропонимията на българите мохамедани в Родопите, общо взето, е чисто турско-арабска. Като се изключат наставките -ов, -ев, -ски, -овски, -евски, които на българска почва се прибавят към арабско-турските бащини и фамилни имена, в редица други отношения имената на помохамеданчените българи приличат на имената на турците, живеещи в пределите на страната ни: Юсеин Ахмедов Бекиров, Осман Мехмедов Адемов, Юмер Юсуфов Имамски, Ахмед Еминев Бекировски, Ибрахим Алиев Шереметевски и др.

При цялостно проучване на антропонимията в Смолянски окръг обаче съм записал известен брой имена, при които личното и бащиното име е арабско-турско, а фамилното (родовото) име е б ъ л г а р с к о: Али Османов Б е л е в, Али Мехмедов М о м ч е в (общ. Заграждeн); Емин Сюлейманов Г ъ г н е в, Ахмед Еминов М и н к о в, Брахъм Ахмедов З л а т е в (общ. Лъки); Ариф Салихов Ж е л е в, Асан Салихов П е т е в (общ. Могилица); Асан Еминов Г ю р о в, Ариф Мехмедов О р е л о в (общ. Смилян); Абдул Исенов П р о д а н о в, Салих Фаиков Т а н е в (общ. Смолян) и др.

Предмет на тази статия са около 600 такива фамилни имена, които представляват принос както за езикознанието, така и към въпроса за етногенезиса на помохамеданчените родопчани.

Освен имената, включени в тази статия, около 260 фамилни имена съм разгледал в статията „Български фамилни имена на помохамеданчени родопчани от Маданско“, публикувана в Известия на Института за български език при БАН, кн. XVI, 1968, 135—140, която представлява неразделна част от този материал.

Материалът е събран от следните източници:

1. Избирателните списъци от 1940 и 1965 г.
2. Стари емлячни регистри и нови граждански списъци.
3. Декларациите, подписани от кооператорите при образуването на ТКЗС в Средните Родопи през 1958 г.
4. Значителен брой родови имена съм записал във връзка с поселищни проучвания, които съм извършил при събиране на топонимичен материал в бивша Смолянска околия.

Поради това, че основната част от имената съм извлякъл от служебни книжа, имената са посочени в тяхната книжовна форма. При имена, в основата на които лежат диалектни нарицателни, в скоби съм посочил дублетната им форма.

СПИСЪК НА ИМЕНАТА ПО СЕЛА И МАХАЛИ

I. Община Арда

Арда: Вървѐшев (Варвѐшев), Гърбелов (Гôрбелов), Гю̀ров, Дльо̀гов, Капита̀нов, Кова̀чев, Ко̀каров, Кремена̀ров, Къ̀сов, Па̀лов, Поля̀нов, Та̀нев, Тютюнаров, Ушестилов; мах. Барутин: Ко̀сов, Ру̀сев, Тютюна̀ров; Сивино: Въргу̀лев (Варгу̀лев), Га̀нов, Кикьо̀в, Ку̀цев, Малѐцов, Пѝклев, Рабѝнев, Това̀ров, Ха̀йтов, Червѐнков, Щърба̀нов (Щарба̀нов); мах. Средок: Кошнича̀ров, Кошу̀тев.

II. Община Борино

Борино: Алива̀нов, Говеда̀ров, Дря̀нов, Заба̀нов, Ка̀лев, Ка̀стов, Кускусчѝев, Пу̀нгов, Пъ̀тов, У̀сев, Хъ̀рлов (Хо̀рлев).

III. Община Брезе

Брезе: Брату̀шев, Огня̀нов, Кова̀чев, Хѝтров, Чурѐнски.

IV. Община Давидково

Давидково: Мъ̀ршов, Ка̀лчев, Кова̀чев, Ко̀калов, Ку̀ров, Су̀ров, Тѝклев, Тъ̀пов; мах. Босилково: Ру̀синов, Чо̀нков; мах. Стърница: Ѝглев, Панчу̀гов, Пару̀нов, Ста̀рков, Шѐпков.

V. Община Доспат

Доспат: Ба̀бчев, Ба̀рутински, Бълга̀нов, Въ̀лнев, Гроздàров, До̀лев, Ду̀хов, Зѐлев, Ку̀лев, Ку̀цлев, Ку̀цовски, Ма̀слев, Мъжка̀ров, Пля̀вов, Пържа̀нов, Цръ̀нски, Ча̀нчев; мах. Барутин: Барчѝнков, Кова̀чев, Колиба̀ров, Кърцо̀в, Ма̀нтов, Петѐлов, То̀сков; мах. Касъка: Ка̀лов, Хъ̀рлов; мах. Любча: Бѐлев, Говеда̀ров, Му̀тков, Пома̀ков.

VI. Община Забърдо

Забърдо: Алендàров, Гѝгов, Кова̀чев, Ко̀злев, Пару̀нев, Слѝвов, Сърбов, Трахана̀ров, Тютю̀нев, Фо̀рцов, Шинѝков.

VII. Община Загражден

Загражден: Бѐлев, Бѐлегов, Бѐнчев, Борикàров, Бỳзов, Вòлев, Гарѐнов, Дю̀бев, Карадòнов, Кòлчев, Котетѐров, Крѫпчов, Курастѝлов, Мъ̀ршев, Пàров, Педàлов, Пъздеров, Рѐков, Рỳсев, Рỳсов, Хъ̀лбоков, Хъмов, Чòнев; мах. Вълчан дол: Бѐлев, Пàров, Кỳреков, Мъ̀ршов, Грàшов, Грáшев; мах. Глогино: Бѐнчев, Котетѐров, Корàфчов, Кощỳров, Кỳреков, Плàхов, Тракòшов, Урлòв, Чепàнов, Шòпов; мах. Две тополи: Пàлов, Чительòв; мах. Малко Крушево: Забỳнов, Кòпелов; мах. Рибин дол: Бѐлев, Бỳзов, Карадòнов, Кàров, Лангàров, Метỳхов, Сỳрков, Чукàров; мах. Хамбар: Ѝргов, Мòмчев, Плàхов, Чѐрнев.

VIII. Община Змеица

Змеица: Давкàров, Дря̀нков, Дỳков, Кѐчев, Ковàчев, Кòкалев, Шѝлев, Черня̀гова; мах. Чавдар: Деля̀нов, Дъртàков, Ковàчев, Колибàров, Лôков, Пѝлчев; мах. Чала: Мѐчков, Ковàчев, Шѝдеров.

IX. Община Лъджа

Лъджа: Ѝрдалиев, Барчѝнков, Джѐбков, Кỳпенов, Кавалджѝев; мах. Ахряне: Ѝдев, Бòзов, Кожухàров, Колàчев, Овчàров, Тю̀лев; мах. Вишнево: Пѝнчев, Овчàров, Сỳрчев; мах. Оряховец: Гъ̀ров, Ковàчев, Койнàров, Пàлов, Сирàков; мах. Сливка: Гъ̀рдов, Сираков.

X. Община Лъки

Лъки: Бѐлчев, Брỳсев, Злàтев, Кацàрев, Ковàчев, Корàвчев, Крỳшков, Овчàров, Пѝчев, Падàлов, Сирàков, Тръ̀мбев, Ỳшев, Хъ̀мчев, Чукàлов; мах. Белица: Гарѐнов, Пѝчев; мах. Богутевски колиби: Лѝсов, Тòсков; мах. Борово: Чѝков; мах. Джурково: Гỳрдев, Гъ̀рбев, Гъ̀гнев, Командàрев, Кỳцев, Пѝчев, Ỳшев, Цàрев, Чукàлов; мах. Дряново: Гѐров, Гъ̀рбев, Кацàрев, Крỳшков, Овчàров, Падàлчев, Смòков, Ỳшев; мах. Лъкавица: Гъ̀гнев, Крадѝколàков, Мечкàров, Мѝнков, Чỳков.

XI. Община Лясково

Лясково: Ковàчев, Ля̀вов, Пàлов, Пàров, Пишѝмов, Сàлев.

XII. Община Михалково

Осиково: Брѐзалиев, Гъ̀зев, Лàмбов, Карàнски, Паракòсов, Палигòров, Пàров, Тỳшев, Шàпков; мах. Петвар: Бỳцов, Шàпков.

XIII. Община Могилица

Могилица: Го̀лев, Жѐлев, Колиба̀ров, Кремена̀ров, Ку̀тлев, Пѐтевски, Пѐтев, Пенѐлков, Пару̀нев, Раби̇̀нев, Ра̀ков, Ру̀сев, Ръженѝков, Сира̀ков, Трахана̀ров, Шу̀мков; мах. Бориково: Вервѐшев, Бо̀зов, Горѐлков, Горѐлски, Кова̀чев, Късов, Самѝчков, Сира̀ков, Тра̀мбов, Фурлански, Хаджирусев; мах. Буката: Гро̀хлев, Гъ̀рбелов, Мешо̀вски, Ру̀пецов, Ру̀сев; мах. Киселчево: Вервѐшев, Вла̀хов, Го̀лев, Жѐлев, Кова̀чев, Ку̀ртелов, Мачо̀чев, Межѝчков, Пару̀нев, Рабѝнев, Ру̀пецов, Ру̀сев, Стопа̀нов, Танашо̀в, Тѝнчев; мах. Черешките: Капита̀нов, Фурла̀нски, Четѝнев, Шумаро̀в, мах. Черешово: Големѝлов, Жѐлев, Катро̀в, Су̀хлев.

XIV. Община Мугла

Мугла: Жѝлков, Ка̀мов, Кашкава̀лов, Команда̀рев, Лѐлчев, Ма̀знев, Панича̀ров, Пра̀ханов, Ту̀мбалов, Ца̀рев; мах. Касъка: Лимо̀нчев; мах. Чамла: Борѝков, Гу̀шков, Жѝлков, Ку̀ндев, Панича̀ров, Чома̀ков.

XV. Община Петково

Петково: Глухов, Патев, Петев; мах. Белев дол: Сираков, Тенкин; мах. Катраница: Драмалиев, Колачѐв, Кривов, Нѐмков, Нѐнков, Рата̀йски, Сира̀ков, У̀шев, Чѝев; мах. Кръстатица: Белѝчев, Ко̀сов, Ку̀пенов, Ку̀ров, Манда̀лчев, Сира̀ков; мах. Малка Арда: Бла̀тев, Ку̀пенов, Папратѝлов, Пару̀нев, Па̀тев, Сира̀ков.

XVI. Община Славейно

Виево: Въгла̀ров, Горя̀лов, Кова̀чев, Ку̀цов, Ма̀ндров, Ня̀мов, Па̀лчев, Ру̀нчев, Та̀новски, Таръ̀нски; мах. Кутела: Глу̀хов, Жѝгов, Крѝнтев, Ло̀нгов, Ца̀рев; Тикале: А̀нчин, Кова̀чев, Кошу̀лков, Кръ̀пчев, Мѐдов, Пѐтковски, Пипѐрков, Роданжѝев, Чу̀ков, Щърба̀нов (Щарба̀нов).

XVII. Община Смилян

Смилян: Бѐлчев, Богатлѝев, Боя̀ров, Бура̀нски, Во̀щев, Гла̀вовски, Го̀лов, Гъ̀рбелов (Го̀рбелов), Гю̀ров, Дамбо̀в, Дангу̀лев, Дедьо̀в, Дльо̀гов, Дома̀тев, Жѝков, Кава̀лов, Карноба̀тев, Кова̀чев, Кокала̀ров, Копѝтев, Ло̀вчалиев, Ма̀ков, Орѐлов, Па̀ров, Пару̀нски, Пилчѝлов, Пупо̀в (Попо̀в), Сира̀ков, Ска̀ков, Су̀рчев, Трѝчков; мах. Башбук: Ма̀ков; мах. Вълчан: Малѐцов, Мѝнчев, Сира̀ков; мах. Змиево: Орѐлов; мах. Липец: Каца̀ров; мах. Люлка: Голя̀ков, Горя̀лков, мах. Чамжас: Мочу̀рски, Попянлѝев, Ра̀мов.

XVIII. Община Смолян

Смолян: Бѐлов, Бѐденски, Бу̀ков, Вервѐшев, Во̀щев, Голему̀нов, Гърбев (Го̀рбев), Дльо̀гов, Дрѐнев, Журна̀лов, За̀йдов, Зелѐнов, Кава̀лов, Каца̀ров, Кава̀чев (Кова̀чев), Кремена̀ров, Колиба̀ров, Кокѝтев, Кондѝлов, Ко̀пчев, Корита̀ров, Кучка̀ров, Ку̀цев, Лѐвов, Ло̀бодов, Лу̀щев, Межѝчков, Мечка̀нов, Овча̀ров, Папратѝлов, Пастрѝков, Па̀тков, Пару̀нев, Пилѝев, Про̀данов, Рѐчников, Пчела̀ров, Рубѝнов, Ру̀сев, Самѝчков, Сира̀чев, Ста̀рцев, Страхѝнски, Та̀нев, Тѝнчев, Чѝлов, Ца̀рев, Ша̀ренски, Ша̀тев, Шумков; Горно Влахово: Бѐлчев, Ву̀лжев, Дря̀нков, Кла̀шнев, Кова̀чев, Копѝтев, Крѝвов, Кьо̀рживанов (Кьорхаджи Иван), Ло̀йтов, Маро̀ков, Пада̀рев, Па̀лтев, Пѝсков, Су̀ров, У̀шев, Шѝклев, Бо̀рдев; Долно Влахово: Бу̀ков, Говеда̀ров, До̀нов, Ѐжков, Запря̀нов, Кокала̀нчев, Му̀глев (Могѝлев), Пада̀лов, Патрѝнков, Торша̀нов; Кокорово: Глу̀хов, Дрѐшков, Дря̀нков, Кова̀чев, Патрѝнков, Ца̀рев; мах. Лъка: Бу̀ков, Кова̀чев, Кро̀пчев, Ца̀рев; Орешец: Ѐжков, Кутлѝцки, Ку̀цев, Малча̀нов (Мълча̀нов), У̀шников; Смолян, кв. Райково: Глеша̀ков, Калнѝцки, Ко̀сев, Кошу̀тев, Мачо̀ков, Пѝсков; Стража: Вервѐшев, Ганча̀ров, Глухов, Куцев, Муглев, Сиракбашов, Скаков, Чернев.

XIX. Община Триград

Триград: Белѝлов, Бра̀девски, Бра̀згов, Калнѝцки, Кова̀чев, Колена̀ров, Ма̀лковски, Мѐчовски, Ора̀чев, У̀шев; Гьо̀врен: Ку̀цев, Дра̀малиев, Келѝч, Кова̀чев, Ко̀калов; Жребчево: Ду̀пчев, Колена̀ров, Ку̀цев, Ора̀чев, Ро̀ховски; Кестен: Брандѐлски, Гогу̀шев, Ду̀пчев, Лалев, Шайков, Чанев, Чевдарски.

XX. Община Търън

Търън: Бо̀зов, Дра̀лев, Дра̀малиев, Ѐжков, Ѝзворов, Кава̀лов, Кѐйванов (от Кехая—Ива̀нов), Кисьо̀в, Лука̀нов, Ма̀йсторов, Нѐйков, Пѐтковски, Пу̀фтев, Рата̀йчев, Тѐнкин, У̀йчев, Ша̀ренски, Шѝнков, Щърба̀нов (Щарба̀нов), мах. Остри пазлак: Сира̀ков, Чу̀кински: Подвис: Горѐлов, Кисьо̀в: Кръпчев (Кро̀пчев), Матраго̀нов, Падѝнков, Сантѐлов; мах. Ровино; Ца̀рев; Ряка: Кава̀лов, Каца̀ров, Кова̀чев, Лука̀нов, Мра̀чинков, Папратѝлов; Селище: Говеда̀ров, Пѐтковски, Пѝнев, Сира̀ков, Рата̀йски; Требище: Дагѝгов, Кро̀пов, Кръпчев (Кро̀пчев), Куца̀йков, Младѐнчев, По̀двиски, Сира̀ков, Тѝкалчев, Ту̀рчев; мах. Турчиново: Кава̀лов, Кръпчев (Кро̀пчев), Ку̀цов, Роданжѝев, Сира̀ков, Чо̀ров.

ВИДОВЕ ФАМИЛНИ ИМЕНА

Антропонимията на помохамеданчените родопчани, както се изтъкна вече в увода, беше турско-арабска, защото с приемането на новата вяра те били задължавани да приемат и нови турско-арабски лични, бащини и фамилни имена.

Чисто българските фамилни имена на родопски българи мохамедани представляват малък процент. При това трябва да се отбележи, че при всички тези имена личното и бащиното име е турско, а само третото, т. е. фамилното (родовото или прякорното), е б ъ л г а р с к о. Според вида и смисловото си значение тези имена можем да класираме в пет групи, а именно:

1. Л и ч н о ф а м и л н и т е са обикновено от бащино или дядово собствено име: Бѐлчев, Злàтев, Мѝнков (Община Лъки); Лàмбов (общ. Михалково); Жѐлев, Пѐтев, Рỳсев, Тѝнчев (общ. Могилица); Пѐтев, Нѐнков (общ. Петково); Тàновски (общ. Славейно); Бѐлчев, Гю̀ров, Мѝнчев (общ. Смилян); Бѐлчев, Рỳсев, Тàнев, Тѝнчев, Чѐрнев, Чѝлов (общ. Смолян); Лàлев, Нѐйков (общ. Триград); Кàлчев, Рỳсинов (общ. Давидково); Бѐлев (общ. Доспат); Бѐлев, Бѐнчев, Мòмчев, Рỳсев, Рỳсов (общ. Загражден); Кѐчев, умал. от Кирѝков (общ. Змеица).

2. П р я к о р н и и м е н а. Сравнително много са прякорните имена. Тук посочваме най-типичните от тях: Гъ̀гнев, Пѝчев, Смòков, Ỳшев (общ. Лъки); Кòкалов, Кỳров, Мъ̀ршов, Панчỳгов, Сỳров (общ. Давидково); Бàбчев, Кỳцовски, Мъжкàров, Хъ̀рлов (общ. Доспат); Кòпелов, Курастѝлов, Кỳреков, Кръ̀пчов, Мъ̀ршев, Плàхов, Шòпов (общ. Загражден); Дъртàков, Мѐчков (общ. Змеица); Бòзов, Сирàков (общ. Лъджа); Гъзев, Палигòров (общ. Михалково); Гòлев, Горѐлков, Горѐлски, Грòхлев, Гърбелов, Сỳхлев (общ. Могилица); Гỳшков, Жѝлков, Кашкавàлов, Командàрев, Лѐлчев, Мàзнев (общ. Мугла); Глỳхов, Крѝвов, Сирàков (общ. Петково); Богатлѝев, Гъ̀рбелов, Дангỳлев, Дльòгов, Орѐлов, Трѝчков, Малѐцов (общ. Смилян); Пастрѝков, Дòнов, Крòпчев (общ. Смолян).

3. О т п р о ф е с и я. Имената от занаят или някаква дейност възникват обикновено от прякори на първото поколение, като Говедаря, Ковàча, Козàря, Овчàря, Каменàря, Орàча, Пчелàря и др. Такива прякори в последствие при второто и третото поколение се оформят като фамилни имена: Ковàчев, Шàпков (общ. Давидково); Гроздàров, Колибàров, Говедàров (общ. Доспат); Траханàров (общ. Забърдо); Борикàров, Котетàров, Чѝтельов (от начално Учѝтельов) общ. Загражден; Давкàров, Ковàчев (общ. Змеица); Кавалджѝев, Кожухàров, Койнàров, Колàчов, Овчàров (общ. Лъджа); Кацàрев, Мечкàров, Овчàров (общ. Лъки); Капитàнов, Ковàчев, Колибàров, Кременàров, Траханàров (общ. Могилица); Паничàров (общ. Мугла); Колàчев (общ. Петково); Въглàров (общ. Славейно); Пчелàров, Падàрев (общ. Смолян); Орàчев (общ. Триград); Кацàров, Лукàнов (общ. Търън).

4. О т с е л и щ н о и м е: Àрдалиев (общ. Лъджа); Брѐзалиев (общ. Михалково); Дрàмалиев (общ. Петково и Търън); Тарън̀ски, Пѐтковски (общ. Славейно); Лòвчалиев, Карнобàтев (общ. Смилян); Бѐденски (общ. Смолян); Пòдвиски и Тѝкалчев (общ. Търън).

5. О т р а з л и ч н и р а с т е н и я. Може да се приеме, че някои от тези имена са възникнали първоначално като прякори, но повечето от тях ще да водят началото си именно от растения: Зѐлев (общ. Доспат); Слѝвов, Тютю̀нев (общ. Загражден); Крỳшков (общ. Лъки); Лимòнчев (общ. Мугла); Папратѝлов, Дрѝнков (общ. Петково); Дренев, Буков, Доматев (общ. Смолян).

ЗНАЧЕНИЕ НА НЯКОИ ФАМИЛНИ ИМЕНА, В ОСНОВАТА НА КОИТО ЛЕЖАТ ДИАЛЕКТНИ ПРИЛАГАТЕЛНИ И НАРИЦАТЕЛНИ ИМЕНА

Барчинков (общ. Доспат) — от *барчѝнка,* умал. от *барчѝна* 'хълм, бърдо, рътлина'; като МИ Барчѝната<Бърчѝната се среща в почти всички селища на проучения район.

Бȍрдев (общ. Смолян) — в говора *бȍрдо* 'бърдо, продълговата рътлина'. Като МИ широко разпространено.

Брȕсев (общ. Лъки) — от диал. *брус* 'изгладен къс зърнест камък за точене сечѝва; прен. измислица, клюка'; името е възникнало от първоначален прякор *Бруса*. Срв. Родопски речник от Т. Стойчев, 132.

Варгȕлев (общ. Арда) — от *варгулька* 'объл речен камък', прен. дребен на ръст, но пълен човек'; срв. прил. *варгулàт* 'объл, кръгъл'. Името ще да води началото си също от прякор *Варгульката*; вж. Родопски речник, 136.

Вȕлжев (общ. Смолян) — вероятно от глагол *вȕлжȇм* 'бия, удрям, прен. надувам'; срв. също *вȕльгя* 'торба за брашно, жито и др., направена от цялата кожа на дребен добитък; вж. Т. Стойчев, Родопски речник, 141.

Ганчàров (общ. Смолян) — името ще да води началото си от славянски корен; от рус. *Гончарòв*, с акане *Ганчàров*, с отмет на ударение от Гончàров; срв. рус. *гончàр* 'грънчар'; срв. М. Фасмер, Этимол. словарь русского языка, II, 438.

Грȍхлев (общ. Могилица) — от прякор *Грȍхлю* 'окаян, изпаднал човек'; срв. МИ *Грȍхлювото*, ниви сев. изт. от Могилица.

Дамбòв (общ. Смолян) — старинно родово име, в основата на което лежи стб. *ДѪБЪ* 'дъб'; *Дамбòв* от *Домбòв* с акане, със запазено назално произношение на старата носовка Ѫ. Срв. РИ *Дòмбови* в Златоград от същата основа без акане (вж. у мен, ИИБЕ, кн. XVI, 140).

Дльȍгов (общ. Смилян) — от диал. прил. *дльȍг* 'дълъг'. Възникнало е от първоначален прякор *Дльȍгото*.

Дȍнов (Д. Влахово, общ. Смолян) — в говора *дȍно* 'дъно', от първоначален прякор *Дȍното*. През 1844 г. в Устово, съседно на Влахово, е учителствувал местният гражданин *Константин А. Дъновски*, баща на *Петър Дънов* (1855—1944), основател на „Бялото братство". Може да се предположи, че Влаховските Дȍновци са помохамеданчени потомци на стария Устовски род Дѝнови (Дѝновски).

Катрòв (мах. Черешките, общ. Могилица) — от диал. въпрос. местоим. *котрѝ (кутрѝ)*, с акане *катрѝ* 'кой'; срв. РИ *Кàтреви* в Неделино, Смолянско (вж. у мен, ИИБЕ, кн. XVI, 138).

Кѐйванов (общ. Търън) — стар род от с. Търън; името възникнало от първоначално *Кехая Иван*, чрез контракция *Кейван*. Срв. МИ Кȇйванска вòда, Кѐйванска градѝна, Кѐйванско, Кѐйванска махалȍ в Търън.

Клàшнев (общ. Смолян) — вероятно от нарицателно *клашнѝк* 'къса мъжка вълнена, отворена отпред дреха, обшита с гайтан'; вж. Родопски речник, 187.

Кондѝлов (общ. Смолян) — в говора *кундѝль* 'каменна писалка за писане на плоча', остар.; вж. Родопски речник, 195.

Крȍпчев (общ. Смолян) — в говора *крȍп* 'къс, дребен на ръст'; от прякор *Крȍпото*.

Кутлѝцки (с. Орешец, общ. Смолян) — вероятно от диал. *кутлѝк* 'малка торба' (Родопски речник, 196).

Лȍбодов (общ. Смолян) — от билка *лȍбода*, лат. atriplex; срв. ЕСРЯ от М. Фасмер, II, 469.

Лȍйтов (общ. Смолян) — вероятно от диал. *лу айтуф* „само тук".

Лȍков (мах. Чавдар, общ. Змеица) — в говора *лȍка* 'лъка, крайречна равнина'; МИ *Лȍката* се среща в почти всички селища, разположени край река; срв. също Село *Широка лȍка* в Смолянско.

Лȍнгов (мах. Кутела, общ. Славейно) — старинно РИ от изчезнало в местния говор нарицателно *лъг* 'равно, низко място под малка горичка; горичка', стб. *ЛѪГЪ* (вж. М. Фасмер, ЕСРЯ, II, 527). Както по-горе в името *Дамбȍв*, така и тук имаме запазено назално произношение на старата носовка Ѫ. От нарицателно *лъг*, в говора *лаг*, *лагот*, в Смолянско се срещат МИ като Лагȏт, Лагъ̀т, Лȁговете, Лагȍн.

Лу̏щев (общ. Петково) — вероятно от гл. *лу̏щêм* 'чистя, олющвам' за боб, грах и др.; срв. Родопски речник, 202.

Мандȁлчев (общ. Петково) — от диал. *мандȁлка* 'дървено приспособление за затваряне на врата'; прен. 'подвижен дребен човек или дете' (срв. Родопски речник, 204). От първоначален прякор Мандȁлото, умал. Мандȁлчето.

Межѝчков (общ. Смолян и Могилица) — в говора *межьȍ*, умал. *межѝчка* 'колективна безплатна помощ в работата на свои и чужди'. В езика на младежта по селата *межьȍ* означава още с е д я н к а, която най-често е само повод за сбирка на моми и ергени; срв. Родопски речник, 206.

Му̏глев (общ. Смолян) — от първоначално *Могѝлев* чрез отмет на ударението върху първа сричка и изпадане на неударено И във втората сричка; може да е във връзка и с диал. *мȍгла* 'мъгла'.

Му̏тьков (мах. Любча, общ. Доспат) — от диал. *му̏тько* 'мъничко'.

Падȁлов (общ. Смолян) — от изч. нарицателно *падȁло* 'място за нощуване на керванджии' (срв. кадѐ пȁдаш, кадѐ стȁваш); падȁло значи още 'водопад', а в детския жаргон — особен вид 'лък със стрела' (вж. Родопски речник, 230). В Смолянско се срещат често МИ Падалȁ, Падалȁта, Падȁлото, Падалскȍта чешмьȏ.

Пȁлов (общ. Лясково) — диал. *пȁла* 'закривена сабя', прен. 'лудетина' (вж. Родопски речник, 230). Срв. също ФМ *Пȁлалиев* (с. Писаница, общ. Смолян), което ще да е от същата основа.

Панчу̏гов (мах. Стърница, общ. Давидково) — в говора *панчу̏га* 'изкъртено сухо прогнило дърво; дънер' (вж. Родопски речник, 231).

Пару̏нев (общ. Смолян и Петково), *Пару̏нски* (общ. Смилян) — в говора *парун* 'хермафродит (за животно)'; срв. Родопски речник, 232.

Патрѝнков (мах. Д. Влахово, общ. Смолян) — вероятно от диал. *пȁтро* 'ум, разсъдък' умал. *патрѝнко*; срв. Родопски речник, 233.

Пупо̀в (такова е ФИ на Салих Мехмедов от Смилян). Като се има пред вид че неударено О се редуцира в У, може да се приеме, че тук се касае за ФИ *Попо̀в*, което ще да е отпреди помохамеданчването.

Роданджѝев (общ. Търън) — от диал. *рода̀нь* 'чекрък' + тур. наставка за професия — *ci*, разширена с бълг. наставка за притежателно прилагателно — *джиев* (—*джи*+*ев*), както от тур. kazan+ci= Казанджиев.

Ска̀ков (общ. Смилян) — в говора гл. *ска̀кам*, *ска̀кнувам* 'скачам, хвърквам'.

Су̀рчев (общ. Смолян, Смилян, Лъджа) — в говора *сур* '*рус* — за човек, сив — за животно' (вж. Родопски речник, 275).

Тѝклев (общ. Давидково) — от диал. *тѝкла* 'плоска скала, която се цепи; каменна плоча, с която покриват къщите'; в Смолянско МИ Тикла, Тиклата е широко разпространено.

У̀йчев (общ. Търън) — в говора *уйко* 'вуйчо', в прилагателни наред с *уйков* се среща и *уйчев*.

У̀шнииков (общ. Смолян) — от диал. *у̀шники* 'обици'.

Хо̀рлев, Хърлев (общ. Борино) — от *хо̀рле* 'сополи', от прякор *Хо̀рлю*-Сополанко

Чурѐнски (общ. Брезе) — в говора *чурѐнь* 'дръжка на ножче'; срв. ФИ *Чурѐневи* в Златоград (вж. у мен ИИБЕ, кн. XVI, 138).

Щарба̀нов (общ. Славейно, мах. Тикале) — от *що̀рб* 'щърб', от първоначално *Щорба̀нов* с акане на неударено *О* — *Щарба̀нов*.

Ша̀йков (общ. Триград) — от диал. *ша̀йка*, *шѐйка* 'пирон, гвоздей'; срв. ФИ *Ша̀йкови* в мах. Елховец, общ. Рудозем (вж. ИИБЕ, кн. XVI, 138).

Шѝлев (общ. Смолян) — вероятно от *шиклѝло* 'паста за боядисване мустаци и вежди', първоначално е било прякор *Шѝклю* 'който си боядисва мустаците'.

ИЗВОДИ

Като се знае с каква фанатична последователност са били сменявани българските лични, бащини и фамилни имена при помохамеданчването на родопските българи, наличието на чисто български фамилни имена тук и там всред българите мохамедани в Смолянско представлява крайно интересно явление. То свидетелствува за силната съпротива на някои българи, които са приели мохамеданството, сменили са личното и бащиното си име, но са запазили по някакъв начин българското си родово, прякорно или фамилно име.

Особено интересни са фамилните имена като Белчев, Златев, Минков (общ. Лъки); Ламбов (общ. Михалково), Желев, Петев, Русев, Тинчев (общ. Могилица); Петев, Ненков (общ. Петково); Тановски (общ. Славейно); Белчев, Гюров, Минчев (общ. Смилян); Русев, Танев, Тинчев, Чернев, Чилов (общ. Смолян): Лалев, Нейков (общ. Триград); Калчев, Русинов (общ. Давидково); Белев, Бенчев, Момчев, Русев, Русов (общ. Загражден). Те са производни от чисто българо-славянски лични имена като Белю, Белчо, Гюро, Златю, Калчо, Лалю, Ламбо, Минко, Момчо, Ненко, Петьо, Руси, Русин, Таню, Черню, Чило и др. Тези имена водят началото си от

някой далечен прадядо, живял преди помохамеданчването, чието лично име се е утвърдило като родово име. Друго приемливо обяснение за съществуването на тези фамилни имена няма. Следователно неизбежно се налага изводът, че те са стари имена и техните носители са живели преди масовото помохамеданчване в Средните Родопи.

Най-голям е броят на прякорните имена, в основата на които лежи българско нарицателно име. Ще бъде пресилено и нереално да се твърди, че всички тези имена са съществували и преди помохамеданчването. Родопското население с мохамеданско вероизповедание говори чист български език, следователно закономерно е във всяко време да възникват прякори, които след едно-две поколения се утвърждават като фамилни имена. Липсват книжовни извори, които биха ни дали възможност да определим приблизително кое име кога е възникнало. Прякорни имена като Гъгнев, Дъртаков, Курастилов, Мършов, Палигоров, Пастриков, Пичев, Плахов, Смоков, Сухлев и др. по форма и значение са съвсем съвременни. Но като се има пред вид, че някои от тези имена са стари родови имена, дали названия на отделни махали и на местности в землища от съответните селища, може да се приеме, че и малка част от тях водят началото си отпреди помохамеданчването.

Казаното за прякорните имена важи и за имената, които са възникнали от професия или някаква дейност, като: Борикаров, Вългаров, Говедаров, Гроздаров, Давкаров, Кацаров, Ковачев, Кожухаров, Коларов, Кременаров, Орачев, Паничаров, Пчеларов, Падарев, Траханаров и др. Но поради това, че носителите на някои от тях представляват стари родове в отделни селища, дали много издънки и заселили цели махали, можем условно и тук да приемем, че някои от тези имена са останки от стара българска антропонимия.

От езиково-историческо гледище интерес представляват имената Дамбо̀в (общ. Смолян) и Ло̀нгов (мах. Кутела, общ. Славейно), в които откриваме запазено назално произношение на старата носовка Ѫ, именно в стб. нарицателни ДѪБЪ и ЛѪГЪ (срв. обясненията по-горе в речника). Към тези две имена трябва да отнесем и ФИ До̀мбови (Златоград), отбелязано в друга статия (вж. ИИБЕ, кн. XVI, 140).

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Проблемна комисия за изучаване миналото, бита и културата на населението в Родопите

РОДОПСКИ СБОРНИК

ТОМ III

Под редакцията на чл.-кор. ХР. ХРИСТОВ, доц. П. Петров и ст. н. сътр. СТР. ДИМИТРОВ

София · 1972

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ